

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Zdeňka Krčmáře a soudců JUDr. Petra Gemmela a Mgr. Milana Poláška v právní věci žalobce **GE Money Bank, a. s.**, se sídlem v Praze 4 - Michli, Vyskočilova 1422/1a, PSČ 140 28, identifikační číslo osoby 25672720, zastoupeného JUDr. Tomášem Sokolem, advokátem, se sídlem v Praze 2 - Novém Městě, Sokolská 1788/60, PSČ 120 00 proti žalovaným **1/ JUDr. Kateřině Martínkové**, advokátce, se sídlem v Ostravě - Moravské Ostravě, Sokolská třída 966/22, PSČ 702 00, jako insolvenční správce dlužníka Petra Špoka, zastoupené Mgr. Ladislavem Popkem, advokátem, se sídlem v Ostravě - Moravské Ostravě, Sokolská třída 966/22, PSČ 702 00 a **2/ Petru Špokovi**, narozenému 8. dubna 1976, bytem v Ostravě - Moravské Ostravě, Mánesova 3007/9, PSČ 702 00, o určení pravosti pohledávky, vedené u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. 36 ICm 3248/2011, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužníka **Petra Špoka**, narozeného 8. dubna 1976, vedené u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. KSOS 36 INS 16039/2011, o dovolání první žalované proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. prosince 2013, č. j. 36 ICm 3248/2011, 11 VSOL 52/2013-87 (KSOS 36 INS 16039/2011), takto:

I. Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. prosince 2013, č. j. 36 ICm 3248/2011, 11 VSOL 52/2013-87 (KSOS 36 INS 16039/2011), **se mění** takto:

1/ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. ledna 2013, č. j. 36 ICm 3248/2011-38, **se potvrzuje** v zamítavém výroku o věci samé a ve výroku o nákladech řízení mezi žalobcem a druhým žalovaným. Ve výroku o nákladech řízení mezi žalobcem a první žalovanou **se tento rozsudek mění** tak, že žalobce **je povinen** zaplatit první žalované na náhradě nákladů řízení částku 8.712 Kč, do 3 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí, k rukám zástupce první žalované.

2/ Žalobce **je povinen** zaplatit první žalované na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 5.934,23 Kč, do 3 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí, k rukám zástupce první žalované.

3/ Žalobce a druhý žalovaný vůči sobě **nemají právo** na náhradu nákladů odvolacího řízení.

II. Žalobce **je povinen** zaplatit první žalované na náhradě nákladů dovolacího řízení částku 4.114 Kč, do 3 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí, k rukám zástupce první žalované.

III. Žalobce a druhý žalovaný vůči sobě **nemají právo** na náhradu nákladů dovolacího řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem ze dne 29. ledna 2013, č. j. 36 ICM 3248/2011-38, Krajský soud v Ostravě (dále jen „insolvenční soud“):

1/ Zamítl žalobu, kterou se žalobce (GE Money Bank, a. s.) domáhal vůči žalovaným (1/ insolvenční správce dlužníka Petra Špoka a 2/ dlužníku) určení pravosti části pohledávky číslo 1 ve výši 20.668 Kč z titulu náhrady nákladů řízení přihlášené do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka u insolvenčního soudu jako podmíněná pohledávka vázaná na podmínku úspěšného pravomocného skončení nalézacího řízení vedeného před Obvodním soudem pro Prahu 1 (dále jen „obvodní soud“) pod sp. zn. 151 EC 904/2011 (bod I. výroku).

2/ Rozhodl o nákladech řízení (body II. a III. výroku).

Insolvenční soud dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

1/ Podle závěrů právní teorie [např. Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2009, str. 1009] a podle judikatury Nejvyššího soudu má nárok na náhradu nákladů řízení základ v procesním právu a vzniká na základě pravomocného rozhodnutí, které má v tomto směru konstitutivní povahu. V případě nalézacího řízení jde o pravomocné soudní rozhodnutí (platební rozkaz, rozsudek, usnesení), jímž je přiznáno právo na náhradu nákladů řízení.

2/ Nárok na náhradu nákladů řízení je nárokem procesním a teprve rozhodnutím soudu o přiznání náhrady nákladů řízení dle § 151 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), vzniká jednomu z účastníků proti druhému pohledávka.

3/ V daném případě přihlásil žalobce popřené náklady nalézacího řízení jako pohledávku podmíněnou v souladu s ustanovením § 173 odst. 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), vázanou na právní moc elektronického platebního rozkazu obvodního soudu ze dne 27. května 2011, č. j. 151 EC 904/2011-9 (dále jen „platební rozkaz“), neboť platební rozkaz v době podání přihlášky ještě nebyl v právní moci, což platilo i v době konání přezkumného jednání (24. listopadu 2011).

4/ Platební rozkaz nenabyl právní moci ani později (byl zrušen). Popření části podmíněně přihlášené nevykonatelné pohledávky z titulu nákladů řízení ve výši 20.668 Kč podle platebního rozkazu tak bylo důvodné, když žalobcův nárok nebyl opodstatněný ani v době přezkumného jednání ani v době rozhodování soudu o incidenční žalobě. Tato argumentace je plně v souladu se smyslem zákonné úpravy obsažené v § 173 odst. 3 insolvenčního zákona.

5/ Kromě toho, uplatnil-li žalobce jako důvod vzniku popřené pohledávky až v incidenčním sporu náklady řízení podle rozsudku, který nabyl právní moci 9. prosince 2011, jde z pohledu ustanovení § 198 odst. 2 insolvenčního zákona o skutečnost novou a tedy nepřipustnou.

K odvolání žalobce Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 17. prosince 2013, č. j. 36 ICm 3248/2011, 11 VSOL 52/2013-87 (KSOS 36 INS 16039/2011):

1/ Změnil rozsudek insolvenčního soudu v zamítavém výroku o věci samé tak, že určil, že část pohledávky číslo 1 ve výši 20.668 Kč z titulu náhrady nákladů řízení přihlášené do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka u insolvenčního soudu jako podmíněná pohledávka vázaná na podmínku úspěšného pravomocného skončení nalézacího řízení vedeného před obvodním soudem pod sp. zn. 151 EC 904/2011 je po právu (první výrok).

2/ Rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (druhý až pátý výrok).

Odvolací soud po doplnění dokazování vyšel z ustanovení § 51 odst. 2, § 173 odst. 3 a § 198 odst. 2 insolvenčního zákona a z ustanovení § 173 odst. 2 a § 174a o. s. ř., přičemž dospěl k následujícím závěrům:

1/ Rozhodnutí o úpadku (§ 140 insolvenčního zákona), rozhodnutí o způsobu jeho řešení oddlužením (§ 397 insolvenčního zákona) ani rozhodnutí o schválení oddlužení (§ 407 insolvenčního zákona) nemá stejné účinky jako rozhodnutí o prohlášení konkursu dle ustanovení § 263 odst. 1 insolvenčního zákona, takže na jejich základě nedochází k přerušování řízení. Žalobci lze proto přisvědčit v tom, že v insolvenčním řízení dlužníka, jehož úpadek je řešen oddlužením, nejsou aplikovatelné závěry, které Nejvyšší soud formuloval pro řešení úpadku dlužníka konkursem.

2/ V důvodech usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. června 2011, sp. zn. 31 Cdo 488/2009, uveřejněného pod číslem 146/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 146/2011“) [rozhodnutí je - stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže - dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu], Nejvyšší soud uvedl, že nárok na náhradu nákladů řízení má základ v procesním právu a vzniká teprve na základě pravomocného rozhodnutí soudu, které má v tomto směru konstitutivní povahu [k tomu srov. bod XXXVII. stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1998, Cpjn 19/98, uveřejněného pod číslem 52/1998 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 52/1998“) a dále dílo Bureš, J. - Drápal, L. - Krčmář, Z. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. I. díl., 7. vydání, Praha, C. H. Beck 2006, str. 676]. Rozhodnutí o nákladech řízení (nárok na náhradu nákladů řízení) je totiž jako procesní nárok zpravidla závislé na rozhodnutí ve věci samé; v takovém případě pak platí, že nenabude-li rozhodnutí ve věci samé právní moci, nelze hovořit ani o vzniku práva na náhradu nákladů řízení. Proto pohledávka z titulu práva na náhradu nákladů řízení před soudem zpravidla vzniká (na rozdíl od hlavního závazku, jenž byl předmětem soudního řízení) po právní moci

rozhodnutí ve věci samé. Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2004, sp. zn. 32 Odo 529/2003, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2007, sp. zn. 29 Cdo 238/2007, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 7, ročník 2008, pod číslem 92, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. března 2009, sp. zn. 20 Cdo 1932/2007, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2009, sp. zn. 29 Cdo 4857/2007, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2010, sp. zn. 20 Cdo 275/2008, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. července 2010, sp. zn. 21 Cdo 1520/2009 (jde o usnesení uveřejněné pod číslem 67/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek) a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2012, sp. zn. 20 Cdo 2506/2012.

3/ První žalovaná i insolvenční soud pominuli, že je-li úpadek dlužníka řešen oddlužením, lze pokračovat v zahájeném soudním řízení vedeném u obvodního soudu a též důvodně očekávat, že rozhodnutí v této věci nabude právní moci, a tím vznikne právo na náhradu nákladů řízení, takže v posuzované věci jde ve smyslu ustanovení § 173 odst. 3 insolvenčního zákona o podmínku možnou.

4/ Vzhledem k ustanovení § 173 odst. 2 o. s. ř., z něhož vyplývá, že soud musí pokračovat v řízení i po zrušení elektronického platebního rozkazu a rozhodnout o uplatněném nároku na podkladě návrhu na zahájení řízení, který je nutně obsažen v návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu, nelze formalisticky uzavřít, že byla-li pohledávka v přihlášce vázána na právní moc platebního rozkazu, stala se podmínka nemožnou po zrušení platebního rozkazu.

5/ Naopak je nutno přisvědčit žalobci, který se dovolal přirozenoprávního výkladu, podle něhož, ačkoliv byla odkládací podmínka vymezena tak, že bude splněna (právo na podmíněně přihlášenou pohledávku vznikne), až nabude právní moci platební rozkaz, fakticky tím bylo myšleno, že bude splněna, až bude pravomocně skončeno nalézací řízení (původně zahájené návrhem na vydání elektronického platebního rozkazu), ve kterém bude žalobce úspěšný, a proto mu bude přiznáno právo na náhradu nákladů řízení.

6/ Pro úplnost odvolací soud dodává, že incidenční žaloba byla podána ve lhůtě dle ustanovení § 198 odst. 1 insolvenčního zákona, byť u označení insolvenční správkyne scházel údaj o osobě dlužníka; druhý žalovaný byl v žalobě řádně označen, takže nebyl důvod pochybovat, že žaloba směřuje proti insolvenčnímu správci dlužníka.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala první žalovaná dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, konkrétně otázky:

1/ Zda je možné vázat přihlášku pohledávky do insolvenčního řízení, spočívající v nároku na náhradu nákladů nalézacího řízení, na odkládací podmínku úspěšného pravomocného skončení nalézacího řízení?

2/ Zda lze v souladu s ustanovením § 198 odst. 2 insolvenčního zákona posuzovat jako nepřipustnou změnu důvodů vzniku pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení, je-li pohledávka přihlášená do insolvenčního řízení jako vázaná na podmínku právní moci konkrétního (již vydaného) soudního rozhodnutí v incidenčním řízení uplatněna jako pohledávka vázaná na podmínku úspěšného pravomocného skončení nalézacího řízení?

Dovolatelka namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy, že je dán dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.) a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil tak, že rozsudek insolvenčního soudu se potvrzuje.

Konkrétně dovolatelka vytýká odvolacímu soudu chybný úsudek o možnosti podmínit přihlášení pohledávky z titulu náhrady nákladů řízení výsledkem nalézacího řízení o nároku, z něhož má vzejít pohledávka na náhradu nákladů řízení, jakož i chybný úsudek o přípustnosti změny důvodu vzniku pohledávky dle ustanovení § 198 odst. 2 insolvenčního zákona. Tyto své výhrady dále konkretizuje následovně:

I/ K podmínce.

V insolvenčním řízení lze uznat jen takovou přihlášenou pohledávku, která existuje. Existující pohledávka pak může být i pohledávkou nesplatnou nebo pohledávkou vázanou na splnění podmínky. V rozsudku (správně usnesení) Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2011, sen. zn. 29 NSČR 16/2011 (jde o rozhodnutí uveřejněné pod číslem 54/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), byly tyto závěry shrnuty tak, že:

„Pro pohledávky, které věřitelé uplatňují vůči dlužníku podáním přihlášky, platí, že musí existovat (byť dosud nejsou splatné nebo jsou vázány na podmínku, k jejímuž splnění může dojít později) zpravidla ke dni rozhodnutí o úpadku (srov. i § 136 odst. 2 písm. d/, § 170 a § 173 odst. 2 insolvenčního zákona), nejpozději však [není-li s rozhodnutím o úpadku spojeno rozhodnutí o prohlášení konkursu (srov. i § 246 odst. 2 insolvenčního zákona)] ke dni přihlášení provedeného v propadné lhůtě vymezené rozhodnutím o úpadku.“

V souladu s ustálenou rozhodovací praxí Nejvyššího soudu, zejména pak s rozsudkem Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 238/2007 a s R 146/2011, je nárok na náhradu nákladů řízení nárokem, jenž má základ v procesním právu a jehož vznik je vázán až na okamžik nabytí právní moci rozhodnutí, kterým je přiznáváno právo na náhradu nákladů řízení.

Uvedená rozhodnutí a právní závěry v nich obsažené mají obecnou platnost a neváží se na způsob řešení dlužníkovra úpadku. Charakter pohledávky z titulu náhrady nákladů řízení a okamžik jejího vzniku je vždy stejný, bez ohledu na to, zda dlužníkům úpadek je řešen konkursem nebo oddlužením.

Pohledávku spočívající v nároku na náhradu nákladů nalézacího řízení tak lze přihlásit do insolvenčního řízení, jen byla-li věřiteli náhrada nákladů řízení pravomocně přiznána ke dni rozhodnutí o úpadku, nejpozději však ke dni přihlášení provedeného v propadné lhůtě vymezené rozhodnutím o úpadku. Není-li tomu tak, nelze takovou pohledávku přihlásit do insolvenčního řízení ani jako podmíněnou (jelikož na podmínku lze vázat pouze existující pohledávku). Potud dovolatelka odkazuje na rozhodnutí (jde o rozsudek) Vrchního soudu v Praze ze dne 15. listopadu 2012, č. j. 139 ICm 57/2012, 102 VSPH 227/2012-45 (KSPL 20 INS 17347/2011), z něž cituje pasáž, podle které pohledávka z titulu náhrady nákladů řízení nemá povahu pohledávky vázané na (odkládací) podmínku ve smyslu ustanovení § 173 odst. 3 insolvenčního zákona (jíž by mělo být rozhodnutí nalézacího soudu o nákladech řízení).

II/ Ke změně důvodu vzniku pohledávky.

Dovolatelka se neztotožňuje se závěrem odvolacího soudu, že formulací podmínky v přihlášce bylo fakticky myšleno úspěšné pravomocné skončení nalézacího řízení. K tomu dále podotýká, že i nová formulace podmínky vázaná na „úspěšné skončení řízení“ je neurčitá.

Žalobce ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout jako nedůvodné.

Míní, že co do vzniku nároku na náhradu nákladů „civilního“ řízení nelze bez dalšího aplikovat právní názor vyjádřený v R 52/1998, dle kterého právo na náhradu nákladů řízení vzniká až pravomocným rozhodnutím soudu.

Zmíněné stanovisko totiž nijak nereflektuje situaci, kdy na jedné straně probíhá civilní řízení o nároku žalobce a na té druhé insolvenční řízení, ve kterém má být tento nárok uspokojen. Smyslem oddlužení je, aby dlužník mohl začít s „čistým stolem“ a nebyl zatížen závazky z minulosti. Insolvenční řízení pak vybočuje z běžného civilního řízení (zakládá se na odchylných institutech). K tomu žalobce akcentuje základní zásady insolvenčního řízení vyjádřené v § 5 písm. a/ až c/ insolvenčního zákona. Žalobce dále cituje ustanovení § 7 insolvenčního zákona, s tím, že s přihlédnutím k jen přiměřené aplikaci občanského soudního řádu a k základním zásadám insolvenčního řízení nemohl jinak než dospět k závěru, že podmínka byla dostatečně určitá a předmětná část pohledávky představující náklady řízení byla přihlášena po právu.

Insolvenční správce a insolvenční soud svým formalistickým přístupem a výkladem de facto dostávají dlužníka do situace, kdy mu po povolení oddlužení vzniká další dluh, který nemůže být ani náhodou součástí rozhodnutí insolvenčního soudu podle § 414 odst. 1 insolvenčního zákona. Proto je možné, že se dlužník opětovně dostane do dluhové spirály, neboť si lze těžko představit, že po skončení oddlužení bude schopen zaplatit částku 20.668 Kč.

S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném do 31. prosince 2013 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2014, sen. zn. 29 ICdo 33/2014, uveřejněné pod číslem 92/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Nejvyšší soud má dovolání v dané věci za přípustné dle § 237 o. s. ř., jelikož napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek procesního práva (dovoláním otevřených), které v rozhodování dovolacího soudu v insolvenčních souvislostech dosud nebyly vyřešeny.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Pro právní posouzení věci jsou rozhodné především skutkové závěry, podle kterých:

1/ Usnesením ze dne 21. září 2011 (zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne), zjistil insolvenční soud úpadek dlužníka (na základě insolvenčního návrhu dlužníka ze 7. září 2011), insolvenční správce dlužníka ustanovil JUDr. Kateřinu Martínkovou, povolil řešení úpadku oddlužením a vyzval věřitele, kteří tak dosud neučinili, aby pohledávky přihlásili do insolvenčního řízení do 30 dnů od zveřejnění usnesení v insolvenčním rejstříku, s poučením o následcích zmeškání lhůty.

2/ Usnesením ze dne 13. prosince 2011 schválil insolvenční soud oddlužení dlužníka plněním splátkového kalendáře.

3/ Podáním ze 14. října 2011, doručeným insolvenčnímu soudu 19. října 2011 přihlásil žalobce do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka pohledávku v celkové výši 70.573,85 Kč, sestávající z jistiny ve výši 36.735,42 Kč, poplatků, pojištění a pokut ve výši 13.170,43 Kč a nákladů řízení ve výši 20.668 Kč. K částce 20.668 Kč uvedl, že potud je pohledávka přihlášena jako podmíněná, když platební rozkaz dosud nenabyl právní moci.

4/ Při přezkumném jednání konaném 24. listopadu 2011 popřeli pohledávku žalobce z titulu nákladů řízení ve výši 20.668 Kč insolvenční správkyne i dlužník (co do pravosti i výše), s tím, že nárok na zaplacení nákladů nalézacího řízení věřiteli nevznikl, jelikož platební rozkaz byl zrušen.

5/ Insolvenční správkyne vyrozuměla žalobce o popření pohledávky 20.668 Kč podáním z 24. listopadu 2011, doručeným žalobci 28. listopadu 2011, z důvodu, že nárok na zaplacení nákladů nalézacího řízení nevznikl (platební rozkaz byl zrušen).

6/ Podáním doručeným obvodnímu soudu 6. května 2011 se žalobce domáhal vydání elektronického platebního rozkazu na částku 49.905,84 Kč a zaplacení nákladů řízení, s tím, že jde o dluh ze smlouvy o úvěru ze dne 23. září 2008 (dále jen „úvěrová smlouva“).

7/ Obvodní soud uložil dlužníku platebním rozkazem, aby do 15 dnů od doručení platebního rozkazu zaplatil žalobci částku 49.905,84 Kč a na náhradě nákladů řízení částku 20.668 Kč, nebo aby v téže lhůtě podal proti platebnímu rozkazu odpor. Jelikož se platební rozkaz nepodařilo doručit žalovanému, obvodní soud nařídil na 11. října 2011 jednání, u kterého platební rozkaz zrušil a rozhodl o věci rozsudkem pro zmeškání žalovaného, č. j. 151 EC 904/2011-22 (jenž nabyl právní moci 9. prosince 2011), jímž dlužníku uložil zaplatit žalobci částku 49.905,84 Kč a na náhradě nákladů řízení částku 21.028 Kč.

Podle ustanovení § 173 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 29. prosince 2011, pro věc rozhodném se zřetelem k době zjištění úpadku dlužníka i k době, kdy uplynula lhůta k přihlášení pohledávek do insolvenčního řízení), věřitelé podávají přihlášky pohledávek u insolvenčního soudu od zahájení insolvenčního řízení až do uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku. K přihláškám, které jsou podány později, insolvenční soud nepřihlíží a takto uplatněné pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují (odstavec 1). Přihlašují se i pohledávky, které již byly uplatněny u soudu, jakož i pohledávky vykonatelné včetně těch, které jsou vymáhány výkonem rozhodnutí nebo exekucí (odstavec 2). Přihlásit lze i pohledávku nesplatnou nebo pohledávku vázanou na podmínku (odstavec 3).

Dle ustanovení § 151 o. s. ř. o povinnosti k náhradě nákladů řízení rozhodne soud bez návrhu v rozhodnutí, jímž se řízení u něho končí; u náhrady nákladů řízení podle § 147 a § 148 odst. 2 tak může učinit již v průběhu řízení, a to zpravidla tehdy, jakmile tyto náklady vzniknou (odstavec 1). I když bylo o náhradě nákladů řízení rozhodnuto samostatným usnesením, běží lhůta k plnění vždy až od právní moci rozhodnutí, jímž byla náhrada nákladů řízení přiznána (odstavec 5).

Povahou nároku na náhradu nákladů řízení se Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi opakovaně zabýval. V důvodech R 146/2011 (jež má jako rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu určující význam pro rozhodovací praxi tříčlenných senátů Nejvyššího soudu) tyto judikatorní závěry shrnul (přihlásil se k nim) následovně:

1/ Nárok na náhradu nákladů řízení má základ v procesním právu a vzniká teprve na základě pravomocného rozhodnutí soudu, které má v tomto směru konstitutivní povahu.

2/ Rozhodnutí o nákladech řízení (nárok na náhradu nákladů řízení) je totiž jako procesní nárok zpravidla závislé na rozhodnutí ve věci samé; v takovém případě pak platí, že nenabude-li rozhodnutí ve věci samé právní moci, nelze hovořit ani o vzniku práva na náhradu nákladů řízení. Proto pohledávka z titulu práva na náhradu nákladů řízení před soudem zpravidla vzniká (na rozdíl od hlavního závazku, jenž byl předmětem soudního řízení) po právní moci rozhodnutí ve věci samé.

Z těchto závěrů vyšel i odvolací soud, přičemž kromě judikatury odvolacím soudem citované lze dále zmínit i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. května 2010, sp. zn. 29 Cdo 2114/2008, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 2, ročník 2012, pod číslem 24 [které dále ozřejmuje, že v rozsahu, v němž bylo věřiteli pohledávky v soudním řízení, ve kterém uplatnil pohledávku vůči dlužníku, pravomocně přiznáno právo na náhradu nákladů tohoto řízení, jde (v rozhodné době šlo) o příslušenství pohledávky ve smyslu § 121 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“)] nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2014, sp. zn. 29 Cdo 3403/2012.

Na tomto základě pak zbývá určit, zda pohledávku z titulu práva na náhradu nákladů nalézacího řízení lze přihlásit do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka jako příslušenství pohledávky uplatněné v nalézacím řízení před právní mocí rozhodnutí, jímž soud věřiteli přiznal náhradu nákladů řízení nebo dokonce před vydáním takového rozhodnutí.

Úprava obsažená v ustanovení § 173 odst. 3 insolvenčního zákona, jež dovoluje přihlásit do insolvenčního řízení i pohledávku vázanou na podmínku, předjímá typové uplatnění těch pohledávek, jejichž vznik podmínili účastníci závazkového právního vztahu (zpravidla účastníci smlouvy) tím, že nastane skutečnost, která je jim v době, kdy činí právní úkon (od 1. ledna 2014 právní jednání) neznámá a je pro ně nejistá, tedy pohledávek zpravidla vázaných na splnění odkládací podmínky (srov. § 36 obč. zák. a pro dobu od 1. ledna 2014 § 548 a § 549 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku).

K povaze podmínek v právních úkonech (právních jednáních) srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 14. prosince 2004, sp. zn. 29 Odo 31/2004, uveřejněného pod číslem 63/2005 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 63/2005“), v němž Nejvyšší soud (i s odkazem na literaturu) vysvětlil, že podmínka je vedlejším ustanovením v právním úkonu, kterým se účinnost právního úkonu, tj. skutečný vznik, změna či zánik subjektivních občanských práv a povinností, činí závislým na skutečnosti, která je subjektům právního úkonu v době jeho učinění neznámá (je pro ně nejistá). Význam odkládací podmínky spočívá v tom, že účinky právního úkonu nastanou až jejím splněním. Do splnění, nesplnění či zmaření podmínky existuje stav nejistoty, kdy se neví, zda učiněný právní úkon, který je jinak platný a závazný, avšak není ještě účinný, nabude vůbec právní účinky. Splněním odkládací podmínky nabude právní úkon právní účinky, a to od doby splnění podmínky (nebylo-li stranami dohodnuto něco jiného). Tehdy je teprve naplněna vůle zamýšlená účastníky právního úkonu. Naproti tomu nesplnění odkládací podmínky znamená, že dosud neúčinný právní úkon účinnosti nenabude.

V rozsudku ze dne 26. listopadu 2003, sp. zn. 32 Odo 894/2002 uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 12, ročník 2003, pod číslem 215 (z nějž dále vychází např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2012, sp. zn. 23 Cdo 4357/2011) Nejvyšší soud dále vysvětlil, že podmínku podle § 36 obč. zák., na jejímž splnění závisí účinnost jinak perfektního právního úkonu, je třeba odlišovat od podmínky, kterou si účastníci právního úkonu sjednají jako předpoklad (náležitost) pro vznik smluvního nároku (subjektivního práva a jemu odpovídající povinnosti).

V poměrech dané věci není pochyb o tom, že žalobcem uplatněná pohledávka není pohledávkou vázanou na splnění odkládací podmínky sjednané (coby vedlejší ujednání právního úkonu) mezi věřitelem (žalobcem) a (insolvenčním) dlužníkem v úvěrové smlouvě, (z níž vzešla pohledávka, jejímž příslušenstvím je zkoumaný nárok na náhradu nákladů řízení) nebo jinde.

Zbývá tudíž dopovědět, zda nárok na náhradu nákladů občanského soudního řízení je konstruován jako pohledávka vázaná na splnění odkládací podmínky (a jaké) zákonem (občanským soudním řádem).

Již v R 52/1998 [srov. bod XXXVII., str. 207 (383)], na něž potud odkazuje i R 146/2011, Nejvyšší soud zdůraznil, že v občanském soudním řízení platí zásada, že náklady řízení, které vznikají účastníku osobně i jeho zástupci, si každý účastník platí ze svého (§ 140 odst. 1 o. s. ř.). Ani úspěch účastníka občanského soudního řízení ve sporu o splnění povinnosti (§ 80 písm. b/ o. s. ř.) nevede bez dalšího ke vzniku pohledávky z titulu náhrady nákladů řízení (bez zřetele k tomu, jak soud rozhodne o věci samé, nárok na náhradu nákladů řízení vznikne až pravomocným rozhodnutím, jímž jej soud přizná (srov. opět R 146/2011). To ostatně podtrhuje též úprava obsažená v § 151 odst. 5 o. s. ř., jež pro případ, že soud rozhodne o náhradě nákladů řízení samostatným usnesením, prolamuje pravidlo, že lhůta k plnění počíná běžet od doručení usnesení a jejím uplynutím je usnesení vykonatelné (§ 171 odst. 1 o. s. ř.) tak, že u náhrady nákladů řízení běží lhůta k plnění vždy až od právní moci rozhodnutí, jímž byla náhrada nákladů řízení přiznána. Ostatně, jakkoli je pro přiznání náhrady nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl, ve sporném řízení určující zpravidla úspěch ve sporu, občanský soudní řád obsahuje i ustanovení, z nichž plyne, že ani úspěch ve sporu nemusí být důvodem pro přiznání práva na náhradu nákladů řízení; srov. § 143 o. s. ř. nebo (v aktuálním znění) § 142a o. s. ř.

„Úspěšným pravomocným skončením nalézacího řízení vedeného před obvodním soudem pod sp. zn. 151 EC 904/2011“ nevznikla žalobci žádná pohledávka z titulu náhrady nákladů řízení a pohledávka vázaná na takto formulovanou „podmínku“ neexistuje (není po právu). To, co žalobce (a po něm chybně odvolací soud) formuluje jako odkládací „podmínku“, na jejíž splnění je vázán „skutečný vznik“ (účinnost) pohledávky z titulu náhrady nákladů řízení (úspěch ve sporu), je ve skutečnosti jedním z předpokladů vzniku (předpokladem existence) nároku na náhradu nákladů řízení. Žaloba již proto nemůže obstát.

Vzniká-li nárok na náhradu nákladů řízení teprve na základě pravomocného rozhodnutí soudu, které má v tomto směru konstitutivní povahu (R 146/2011), pak před okamžikem vzniku (před právní mocí soudního rozhodnutí, které nárok přiznává) neexistuje ani v podobě pohledávky vázané na splnění odkládací podmínky.

Jinak řečeno, před právní mocí rozhodnutí, kterým soud přizná účastníku občanského soudního řízení nárok na náhradu nákladů řízení (před okamžikem vzniku nároku na náhradu nákladů řízení), nelze takový nárok přihlásit do insolvenčního řízení ani jako pohledávku vázanou na splnění odkládací podmínky.

Žalobcem uplatněná pohledávka z titulu náhrady nákladů řízení pak neexistovala ani v době rozhodnutí o úpadku (21. září 2011), ani v době, kdy ji žalobce přihlásil do insolvenčního řízení (19. října 2011), ba ani v době, kdy uplynula propadná třicetidenní lhůta určená k přihlášení pohledávky rozhodnutím o úpadku (21. října 2011).

Dovolání je tudíž opodstatněné.

Vzhledem k tomu, že nárok na náhradu nákladů řízení nemá v žádné fázi své existence povahu nároku vázaného na splnění odkládací podmínky (pohledávky vázané na splnění odkládací podmínky), lhostejno, jak formulované, shledává Nejvyšší soud zbytečným zabývat se dále argumentací ke změně důvodu vzniku pohledávky.

Pro úplnost budiž řečeno (k námitce žalobce, že při jiném než odvolacím soudem užitým výkladu, by se na pohledávku z titulu náhrady nákladů řízení přisouzenou žalobci v průběhu insolvenčního řízení nevztahovaly účinky rozhodnutí insolvenčního soudu podle § 414 odst. 1 insolvenčního zákona), že na příslušenství pohledávky, která je nebo měla být přihlášena do insolvenčního řízení, se vztahuje osvobození podle § 414 odst. 1 insolvenčního zákona bez zřetele k tomu, že jde o příslušenství tvořené nárokem na náhradu nákladů řízení vedeného o pohledávce za trvání oddlužení u nalézacího soudu, přiznaným věřiteli v době, kdy jej již nelze přihlásit do insolvenčního řízení.

Jelikož odvolací soud rozhodl nesprávně a dosavadní výsledky řízení ukazují, že o věci může rozhodnout přímo dovolací soud, Nejvyšší soud ve shodě s ustanovením § 243d písm. b/ o. s. ř. dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu změnil tak, že rozsudek insolvenčního soudu potvrdil v zamítavém výroku o věci samé a ve výroku o nákladech řízení mezi žalobcem a druhým žalovaným jako věcně správný.

Nálezem pléna ze dne 17. dubna 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12, uveřejněným pod číslem 116/2013 Sb., zrušil Ústavní soud (s účinností od 7. května 2013, kdy byl nález vyhlášen ve Sbírce zákonů) vyhlášku č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, jako neústavní. S přihlédnutím ke sdělení Ústavního soudu ze dne 30. dubna 2013, č. Org. 23/13, k onomu nálezu, uveřejněnému pod číslem 117/2013 Sb., již nelze určit odměnu advokáta první žalované za řízení v prvním stupni podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. a je na místě aplikovat vyhlášku Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), v rozhodném znění (srov. shodně např. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. května 2013, sp. zn. 31 Cdo 3043/2010, uveřejněný pod číslem 73/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Proto Nejvyšší soud přikročil též ke změně výroku o nákladech řízení mezi žalobcem a první žalovanou.

Náklady první žalované v řízení před soudem prvního stupně pak sestávají z odměny advokáta za 3 úkony právní služby určené podle advokátního tarifu ve znění účinném do 31. prosince 2012. Konkrétně jde o: 1/ převzetí a přípravu zastoupení (§ 11 odst. 1 písm. a/ advokátního tarifu, v rozhodném znění), 2/ vyjádření k žalobě z 21. června 2012, 3/ další vyjádření k žalobě a k výzvě soudu z 6. prosince 2012 (§ 11 odst. 1 písm. d/ advokátního tarifu, v rozhodném znění).

Incidenční spor o určení pravosti pohledávky je ve smyslu ustanovení § 9 odst. 3 písm. a/ advokátního tarifu, v rozhodném znění, sporem o určení, zda tu je právní vztah nebo právo, u kterého se považuje za tarifní hodnotu částka 25.000 Kč (shodně srov. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2013, sen. zn. 29 ICdo 19/2012, uveřejněného pod číslem 81/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Tomu odpovídá (dle § 7 bodu 5 advokátního tarifu) mimosmluvní odměna ve výši 2.100 Kč za 1 úkon právní služby; při 3 úkonech právní služby tak jde o částku 6.300 Kč. S náhradou hotových výdajů podle ustanovení § 13 odst. 3 advokátního tarifu ve výši 3 x 300,- Kč jde celkem o částku 7.200 Kč. Spolu s náhradou za 21% daň z přidané hodnoty ve výši 1.512 Kč jde celkem o částku 8.712 Kč, kterou dovolací soud přiznal první žalované k tíži žalobce v souladu s ustanovením § 142 odst. 1 o. s. ř.

Výrok o nákladech odvolacího řízení se opírá o ustanovení § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., když žalobce s odvoláním neuspěl.

Náklady první žalované v odvolacím řízení pak sestávají z odměny advokáta za 1 úkon právní služby určené podle advokátního tarifu ve znění účinném do 31. prosince 2013. Konkrétně jde o účast při jednání před odvolacím soudem dne 11. prosince 2013 (§ 11 odst. 1 písm. g/ advokátního tarifu, v rozhodném znění).

Incidenční spor o určení pravosti pohledávky je ve smyslu ustanovení § 9 odst. 4 písm. c/ advokátního tarifu, v rozhodném znění, sporem ve věci rozhodované v insolvenčním řízení (z ustanovení § 2 písm. d/ a § 160 insolvenčního zákona se podává, že spory vyvolané insolvenčním řízením se projednávají v rámci insolvenčního řízení), u kterého se považuje za tarifní hodnotu částka 50.000 Kč. Tomu odpovídá (dle § 7 bodu 5. advokátního tarifu, v rozhodném znění) mimosmluvní odměna ve výši 3.100 Kč. S náhradou hotových výdajů dle § 13 odst. 3 advokátního tarifu (v rozhodném znění) ve výši 300 Kč tak jde o částku 3.400 Kč. S náhradou za promeškaný čas ve výši 400 Kč (§ 14 odst. 1 písm. a/, odst. 3 advokátního tarifu, v rozhodném znění) a cestovné ve výši 1.104,39 Kč (§ 13 odst. 1 advokátního tarifu, v rozhodném znění), jde celkem o částku 4.904,39 Kč. Spolu s náhradou za 21% daň z přidané hodnoty ve výši 1.029,84 Kč jde celkem o částku 5.934,23 Kč, kterou dovolací soud přiznal první žalované k tíži žalobce na náhradě nákladů odvolacího řízení.

Ve vztahu ke druhému žalovanému je výrok o nákladech odvolacího řízení dále odůvodněn tím, že u něj podle obsahu spisu nebyly zjištěny žádné prokazatelné náklady odvolacího řízení.

Výrok o nákladech dovolacího řízení se opírá o ustanovení § 243c odst. 3, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., když dovolání první žalované bylo úspěšné.

Náklady žalované v dovolacím řízení sestávají z odměny advokáta za 1 úkon právní služby určené podle advokátního tarifu ve znění účinném do 30. června 2014. Konkrétně jde o dovolání ze dne 3. února 2014 (§ 11 odst. 1 písm. k/ advokátního tarifu, v rozhodném znění).

Incidenční spor o určení pravosti pohledávky je ve smyslu ustanovení § 9 odst. 4 písm. c/ advokátního tarifu, v rozhodném znění, opět sporem ve věci rozhodované v insolvenčním řízení (srov. argumentace k nákladům odvolacího řízení), u kterého se považuje za tarifní hodnotu částka 50.000 Kč. Tomu odpovídá (dle § 7 bodu 5. advokátního tarifu, v rozhodném znění) mimosmluvní odměna ve výši 3.100 Kč. S náhradou hotových výdajů dle § 13 odst. 3 advokátního tarifu (v rozhodném znění) ve výši 300 Kč tak jde o částku 3.400 Kč. Spolu s náhradou za 21% daň z přidané hodnoty ve výši 714 Kč jde celkem o částku 4.114 Kč, kterou dovolací soud přiznal první žalované k tíži žalobce na náhradě nákladů dovolacího řízení.

Ve vztahu ke druhému žalovanému je výrok o nákladech dovolacího řízení dále odůvodněn tím, že u něj podle obsahu spisu nebyly zjištěny žádné prokazatelné náklady dovolacího řízení.

Toto rozhodnutí se považuje za doručené okamžikem zveřejnění v insolvenčním rejstříku; účastníkům incidenčního sporu se však doručuje i zvláštním způsobem.

Nesplní-li povinný, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, může se oprávněná domáhat výkonu rozhodnutí.

Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 31. března 2015

JUDr. Zdeněk K r č m á ř , v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení: Marie Pezlarová